

Met de neus omhoog?

PROF. MR. DR. B. M.E.M. SCHOLS

Lieve 'Reppertjes' en overige estate planners, er zijn weer nieuwe ontwikkelingen in de erfrechtelijke sterrenkunde. De executeur(-afwikkelingsbewindvoerder) kijkt ook fiscaal naar zijn ontslagen erfrechtelijke opdrachtgever, ofwel kijkt met de neus omhoog en niet over zijn schouder naar de aardse rechtsopvolgende erfgenamen. Anders gezegd: Eindelijk hebben we de navolgende interessante uitspraak van rechtbank Gelderland de dato 14 oktober 2024, Notamail 2024/248 over de verhouding van de quasi-wettelijke verdeling en de klassieke successierechtelijke 'code HR-1903' die de estate planner al tijden oneigenlijk met de voetjes op de vloer houdt.

De kwestie gaat over de vraag in hoeverre er bij een quasi-wettelijke verdeling waardedruk op grond van een huurovereenkomst meegenomen kon worden op basis van de uitzondering opgenomen in de laatste volzin van artikel 21 lid 8 SW voor de heffing van erfbelasting. Vader overleed en de woning die tot de nalatenschap hoorde werd aan dochter verhuurd. Vervolgens is de woning toebedeeld op grond van de quasi-wettelijke verdeling aan de langstlevende. De dochter (huurder) kreeg een vordering wegens overbedeling op moeder. De rechtbank oordeelde dat bij dochter wel degelijk een waardedruk (leegwaardering) meegenomen mocht worden. Geniet van de overwegingen:

'Civielrechtelijk is er een rechtsgeldig testament van de erflater. In dat testament is aan de echtgenote van erflater de keuze geboden om, kort gezegd, alsnog tot een wettelijke verdeling over te gaan. Zo bezien wordt er in het onderhavige geval ook uitvoering gegeven aan de wil van erflater, doordat de echtgenote alsnog heeft gekozen voor de wettelijke verdeling. Hierdoor is sprake van een verkrijging krachtens erfrecht.' (Curs. BS)

'Het voorgaande heeft tot gevolg dat belanghebbende op basis van het testament met ingang van datum overlijden een vordering heeft verkregen op de echtgenote. Belanghebbende heeft dus niet eerst een onverdeeld aandeel in de woning verkregen. Omdat zij geen (aandeel in de) woning heeft verkregen, is de laatste zin van artikel 21 lid 8 SW niet van toepassing.'

Kan het nog mooier? Jazeker:

'De verwijzing van de inspecteur naar de uitspraak van de Hoge Raad van 2 januari 1903, PW 9536 maakt het oordeel niet anders, omdat in dit geval geen sprake is van de overeenkomst van de verkrijgers. In deze zaak wordt immers uitvoering gegeven aan de wil van erflater, zoals vastgelegd in het testament.' (Curs. BS)

En als steuntje in de rug ofwel een obiter dictum:

'Het oordeel van de rechtbank past overigens goed binnen het door belanghebbende genoemde besluit van de staatssecretaris van Financiën van 15 juni 2022 (onder 3 en 4), waarin de quasi-wettelijke verdeling in andere gevallen wordt gevolgd als ware het een wettelijke verdeling.'

Dit loopt bijzonder goed af maar ook als dit niet het geval zou zijn moet mij van het hart dat de kracht van een keuzetestament is dat er ook keuzes instaan voor het geval het recht, zoals de wetgeving of rechtspraak een andere kant op zouden gaan. En wat de quasi-wettelijke verdeling betreft merk ik op dat deze zoals hiervoor opgemerkt (waarschijnlijk) nooit solitair in een uiterste wil staat, maar geflankeerd worden door andere keuzemogelijkheden zoals een klassiek keuzelegaat. En van vaak bladeren in de artikelen 45 en 53 SW wordt een mens ook wel wat rekkelijker? Ofwel een uiterste wil werkt met de juiste erfrechtelijke akoestiek na overlijden langer door dan je denkt. Ooit zullen we definitief weten hoe de Hoge Raad denkt over de grenzen van de testamentaire hemelse klus en het helse aardse karwei? Erflater spreekt of erfgenamen contracteren? De tijd en de teletijdmachine van Professor Barabas zullen het leren. 1903 of 2003? (Willy Vandersteen, Suske en Wiske, Op het eiland Amoras (1947)). Maar voor nu heeft erflater (en de rechtbank) gesproken!

Over de auteur

Bernard Schols is hoogleraar bij het Centrum voor Notarieel Recht Radboud Universiteit Nijmegen en vennoot bij ScholsBurgerhartSchols Estate planning.